

kasvataval tuleb kõik farmis vuttidega toimuv korralikult ka vajalikes “paberites” kirja panna. See kõik nõuab omajagu aega, tööd ja täpsust – sellega tuleb arvestada. Päriskindlasti tuleb enne vutikasvatusega tegelema hakkamist end paljude vutipidamise küsimustega kurssi viia – selle kohta saab linnukasvatavate seltsilt ka vastava tunnistuse, kui vastav kursus läbitud ja kontrolltestki edukalt sooritatud. Nii mõnigi huviline, kes on seni seltsi poole pöördunud oma sooviga hakata vutte kasvatama (ikka selleks, et

hiljem toetust küsida), on oma plaanist loobunud, sest nõudeid on omajagu ja päris niisama vuttide pidamise eest toetust ei anta. Loodetavasti leidub aga ka tõsiseid entusiaste, kes soovivad eesti vuti kasvatamisega anda oma panuse meie rahvusliku põllumajanduslinnu säilitamiseks ja ka aretusse. Eesti vutt on ikkagi ainuke Eestis aretatud linnutõug. Hoiame teda. Edu selleks!

S E A D

Tootmisfarmi emiste viljakus kümne aasta jooksul kahel perioodil

Pm-mag Varpo Vare, emeriitprof Olev Saveli
Eesti Maaülikool

Uurimise all oli Tartumaa tootmisfarmi emiste viljakus ja nooremiste testimise tulemused tõugude viisi aastatel 2003–2004 ja 2013–2014. Artikkel on võrdluseks ajakirjas Tõuloomakasvatuse 2/2005 ilmunud samade autorite poolt avaldatud tulemuste kohta.

Teraviljakasvatusega tegelev ettevõtte ostis 2001. aastal pankrotistunud seafarmi ja alustas uuesti tootmist. Farmis oli siis alla 150 emise, kellest pooltel puudusid põlvnemisandmed. 2004. aastaks oli 95% põhikarja emistest jõudluskontrollis.

Farmi renoveerimisega alustati 2002. aastal ja seda tehti järk-järgult ning 2013. aasta juunis valmis poegimis- ning vabade ja tiinete emiste sigala. 2003. aastal söödeti sigu käsitsi kuivsoodaga, järk-järgult farmi renoveerides min-di üle vedelsöödale, ja 2013. aasta suvest täielikult.

Farmi eesmärk oli kasvatada 2003.–2004. aastal karjapäienduse puhtatõulised suurt valget tõugu (Y) emised ja nende ristandid (L x Y) eesti maatõu kuldiga oma farmis. Alates 2007. aastast osteti farmi kuus eesti maatõugu (L) emispõrsast ja alustati karja aretusprogrammi eesmärgiga, et põhiemised oleksid 50% ristandid ehk tootmisemised ning 25% puhtatõulised Y- ja 25% puhtatõulised

L-emised. Puhasaretuseks kasutatavate kultide sperma osteti Eesti Tõusigade Aretusühistu seemendusjaamast. Ristandemised seemendati lihasea tootmiseks algusaastatel (2003/2004) puhtatõuliste pjeträäni (P) kultide spermaga ja 2013/2014 kasutati ka puhtatõuliste djuroki (D) kultide spermat.

Emiste viljakus oli aastatel 2003 ja 2004 rahuldav, saadi ligi kaks pesakonda aastas (tabel 1). Kuid elusate põrsaste arv pesakonnas ei küündinud isegi 10 põrsani, neist jõudis võõrutamiseni alla kaheksa, sest imikpõrsaste kadu oli üle 20%. Emise majanduslikkust iseloomustab võõrutatud põrsaste arv aastas, mis neil aastatel oli vaid 15 ringis. Need näitajad olid kaugel soovitud. Mõnevõrra tulenesid näitajad sellest, et 2004. aastal oli vaja põhikarja emiste arvu suurendada ja paratamatult nooremised mõjutasid aasta tulemusi. Kindlasti ei suudetud veel nendeks aastateks luua vajalikke pidamis- ja söötmistingimusi farmis.

Pesakondade arv emise kohta suurenes 2013. ja 2014. aastal 0,1–0,2 võrra. Elusate põrsaste arv pesakonnas kasvas 2013. a 0,4 võrra ja 2014. a veel 1,1 põrsa võrra. Selle tulemusena saadi emise kohta aastas juba 21,6 või 24,4 elusalt sündinud põrsast. Aga suurem edu saavutati imikpõrsaste tervise parandamisel, sest nende kadu vähenes koguni kaks korda. Kahe aasta keskmisena umbes 10% on võrreldav paremate farmidega.

Foto 1. Varpo Vare

(A. Tänavots)

Foto 2. Ristandpõrsad

(A. Tänavots)

Tabel 1. Tootmisfarmi emiste viljakus jõudluskontrolli andmetel

Aasta	Emiseid	Pesa-kondi	Pesakondi emis/aasta	Elusaid põrsaid			Võõrutatud põrsaid			Imikpõrsa kao %
				kokku	pesakonnas	emis/aasta	kokku	pesakonnas	emis/aasta	
2003	200	401	2,00	3946	9,8	19,7	3168	7,9	15,8	19,8
2004	240	452	1,89	4424	9,8	18,4	3415	7,5	14,2	23,9
2013	267	560	2,10	5767	10,2	21,6	5259	9,4	19,7	8,5
2014	258	568	2,21	6302	11,3	24,4	5656	10,1	21,9	11,4

Tulemuste paranemisele aitas kaasa sigalate renoveerimine. Vabad tiined emised liikusid alates 41. tiinuspäevast suurde saali, kus söötmine toimus söödajaamades ja emised said kuni 105. tiinuspäevani vabalt ringi liikuda ja magada suurel, 600 m² alal. Loomade heaolu ja kvaliteetne sööt on väga olulised tegurid.

Aretustöö eesmärgid seatakse vastavalt sellele, milline siga sobib lihatööstusele ja tarbijale ning vastavalt sellele tuleb siga majanduslikult kasulikult üles kasvatada. Kuid farmitöö esimene eesmärk on saada emiselt võimalikult palju tugevaid, terveid ja elujõulisi põrsaid (13–14) ning nendest võõrutada suurem hulk (12–13). Väga tähtis on silmas pidada ka lihaomadusi tõugude viisi. Tõuaretajad peavad pidevalt jälgima mitmeid näitajaid ja valima oma karjale kõige sobivamad kuldid, kes muudavad tootmisnäitajad veelgi paremaks.

Aretuses juhtub ka nii, et ühte näitajat muutes võib teine näitaja võtta hoopis vastupidise suuna soovitud. Areng on läinud nii, et suured valged emised ei ole enam nii paksu pekiga ja suurem on ka tailiha osakaal. Maatõugu emiste aretuse eesmärk on saada veelgi pikema ja paremate lihaomadustega lihakeha. Tootjal on tähtis, et siga saavutaks varakult tapaküpsuse, 110 kg elusmassi 165 päevaga, aga paljud farmid Eestis on saavutanud selle juba viie kuuga. Mida varem saab siga tapaküpseks, seda vähem kulub sööta, sest 70% kuludest moodustab sööt.

Et farmis peeti puhtatõulisi suurt valget tõugu ja 2007. aastast ka eesti maatõugu emiseid ning kahe tõu ristandemiseid (LxY), on võimalik neid rühmi võrrelda nii viljakuse kui ka nooremiste testimise tulemuste alusel.

Aastatel 2013–2014 oli tootmisfarmi Y-emistel probleem tiinestumisega ning seega on pesakondade arv ja

elusalt sündinud põrsaste arv pesakonnas sama (tabel 2). Probleemid olid eriti suured siis, kui farmi osteti toksiliselt saastunud soja. Farmer ei jõua igast partiist proove teha ja üldjuhul ilmnevad haiguslikud tunnused (põletikud, abordid) alles mõne aja pärast. Kõige vastuvõtlikumad probleemidele olid suurt valget tõugu emised ja eriti nooremised, kes olid jäetud karja täienduseks. Poegimis-sigala renoveerimisega 2013. aasta suvel on vähenenud Y-emistel imikpõrsaste kadu 10% võrra võrreldes 2004. ja 2014. aastat.

Eesti maatõugu emiste viljakust saab võrrelda kahe järjestikuse (2013 ja 2014) aasta lõikes, kus elusalt sündinud põrsaid pesakonnas saadi 2014. aastal 11,7 põrsast ehk 1,5 põrsast enam, võõrutati 0,7 põrsast rohkem. Farmi kogemuste põhjal on maatõugu emiste põrsad tundlikumad imetamisperiodil muutustele ja haigustele võrreldes teiste tõugudega, seda näitab ka imikpõrsa kadu 2014. aastal (L – 14,6%, LxY – 10% ja Y – 9,1%). Viljakuse poolest on aga L-emised võrdväärsed ristandemistega ja et põrsas võõrutuseni säiliks, tuleb nendega rohkem vaeva näha.

Suurim areng on toimunud ristandemistega, kes andsid 2014. a 11,7 elusalt sündinud põrsast pesakonnas ja võõrutati 10,4 põrsast. Aastatel 2003–2004 vastavalt 1,3 ja 2,3 põrsast. Imikpõrsa kadu on samuti vähenenud, 2004. a 24,2% ja 2014. a 10%. 2013. aastal võõrutati 181,4 aastaemiseiga kokku 3299 põrsast, aga 2014. aastal võõrutati 3240 põrsast vaid 149,8 aastaemiseiga, seda näitab ka emise kohta aastast võõrutatud põrsaste arv 21,6.

Kui võrrelda kõiki tõugusid omavahel, siis ristandemised, kes moodustavad karjast üle poole, on 2014. aastal kõige paremate tootmisnäitajatega, ja kuna tegu on toot-

Tabel 2. Puhtatõuliste ja ristandemiste viljakus

Tõug	Aasta	Aastaemiseid	Pesakondi	Elusaid põrsaid			Võõrutatud põrsaid			Imikpõrsa kao %
				kokku	pesakonnas	emis/aasta	kokku	pesakonnas	emis/aasta	
Y	2003	66,4	130	1251	9,6	18,8	1015	7,8	15,8	18,9
	2004	78,8	164	1566	9,5	19,9	1267	7,7	16,1	19,1
	2013	62,7	100	1032	9,6	16,5	971	9,0	15,5	8,6
	2014	49,1	78	832	9,7	16,9	815	9,5	16,6	9,1
LxY	2003	31,5	66	676	10,2	21,5	549	8,3	17,4	18,8
	2004	98,1	194	1977	10,2	20,2	1498	7,7	15,3	24,2
	2013	181,4	336	3620	10,4	20,0	3299	9,0	18,2	8,5
	2014	149,8	304	3657	11,7	24,4	3240	10,4	21,6	10,0
L	2013	43,2	78	825	10,2	19,1	743	9,2	17,2	9,3
	2014	66,3	135	1626	11,7	24,5	1374	9,9	20,7	14,6

Tabel 3. Nooremiste testimise tulemused

Tõug	Aasta	Emiseid	Vanus, päeva	Kehamass, kg	Piglog 105 näidud, mm			Tailiha, %	Massi-iive, g
					x1	x2	x3		
Y	2003	48	223	110,9	15,4	53,1	16,6	58,4	464,1
	2004	58	190	106,2	12,1	52,3	12,3	61,5	536,3
	2013	31	170	102,2	13,0	62,0	13,0	62,3	591,8
	2014	44	170	106,3	12,0	64,0	13,0	62,8	601,0
LxY	2003	105	199	108,0	12,3	55,1	12,4	61,9	520,0
	2004	103	186	112,0	12,3	54,3	12,7	61,6	556,7
	2013	70	171	109,6	12,0	66,0	13,0	62,9	605,1
	2014	14	173	110,9	13,0	65,0	13,0	62,3	600,2
L	2013	59	171	108,7	10,0	65,0	10,0	64,8	603,0
	2014	73	165	103,5	10,0	63,0	11,0	64,0	613,6

misfarmiga, siis aretustöö eesmärgid on plaanipäraselt täidetud. Kui heade kultide valikuga parandada puhtatõuliste emiste viljakuse näitajaid, paranevad veelgi enam ka ristandemiste näitajad.

Põhikarja täienduseks valitud nooremiste testitulemused näitavad, et on paranenud nooremiste ööpäeva keskmine massi-iive, mistõttu on noorem testimise vanus ja suurem kehamass testimisel (tabel 3). Eriti suure tõusu ööpäeva massi-iibes on saavutanud suurt valget tõugu nooremised, 464,1 grammilt 601 grammile, ka tailihasisaldus on 4,4% võrra suurenenud.

Suurenenud on ka kõikidel tõugudel selja pikima lihase läbimõõt (x2) umbes 10 mm võrra, mistõttu on suurenenud tailiha osakaal. Kuid pekikaksus ei ole palju vähenenud, välja arvatud maatõugu nooremistel, kellel pekikaksus on vähenenud juba piiri lähedale (soovitav alates 12 mm). Selle tagajärjel võib emise suurte pesakondade korral lahjuda ja järgmine reproduktsioonitsükkel on häiritud ning tulemuseks on liiga varajane praakimine.

Farmi üleminek sigade täielikule vedelsöötmisele on ainult parandanud tootmisnäitajaid kõikidel tõukombinat-

sioonidel. Aretustööga tegeledes tuleb järjepidevalt jälgida kõikide tõugude näitajaid ja uute tõuliine parandavate kultide valik ja kasutamine tagab karja arengu.

Samas tuleb tagada loomadele kvaliteetne ja täisväärtuslik sööt pideva kvaliteedi kontrolliga. Eestis on endiselt probleem sisseostetud proteiinsööda sojaga. Kui arvestada praegust rasket aega nii liha- kui piimasektoris, tuleb kindlasti mõnel tootjal ka ette olukordi, kui ei suudeta osta söödalisandeid. Sööta tuleb siga kas või puhta viljaga.

Tootmisfarmis otsustati tootmine peatada, sest Eesti-maa metsades on sigade Aafrika katk ning tootjatele on kehtestatud tsoonid, ka on Euroopas sealihale ületootmine ja madalad kokkuostuhinnad. Aga farm on tootmiseks korras, loodetakse, et teatud aja möödudes hakkab farm uuesti sealihale tootma.

Kokkuvõttes võib öelda, et parandades sigade heaolu söötmis- ja pidamistingimuste kaudu ning samas järjepidevalt aretustööga tegeledes võib Eesti seakasvatust saavutada kindlasti suurepäraseid tulemusi.

Vundament heale suguemisele

MSc agr Henrike Kaack

Erfolg im Stall, Schweine, 2/2015, 8

Sõrgade probleemidel on väga suur mõju emiste tervisele seisundile, sest sõravigastused ja -haigused võivad põhjustada isegi praakimist. Kaitset pakub hügieeni, pidamise ja söötmise optimeerimine.

Sigadel on sõrad valutundlikud, eriti vahelduval/muutlikul ja pehmel pinnasel liikumisel. Sõrgadel on suhteliselt väike toetuspind, millel üle 300kilone loom peab püsti seisma. Sigade sõrad koosnevad mitmest ja erineva tihedusega sarvkihist.

Eriti piirilad sõra välisseina ja talla vahel kuni päka pehme sarvkestani on kergesti vigastatavad. Pinnasest sisse tunginud mikroobid ja selle tulemusena tekkinud valuline sõrapõletik mõjutavad emise organismi ja ainevahe-

tust. Tulemuseks on vähenenud jõudlus ja majanduslik kahju.

Hügieen ja pidamine. Enamasti haigestuvad tagajalgade sõrad. Kõige sagedasemad põhjused on panariitsium, tallavigastused, välisseinalõhed ja valgejoone kahjustused. Tähtis on täpselt jälgida emise liikumise kulgu ja märgata õigeaegselt sõravigastusi. Tasane pragudeta ja konarusteta pind ning kuiv liikumis- ja lamamisala hoiavad sõrad tervena. Vähem kohavõitlust ja stressi aitavad samuti sõrgade vigastusi vähendada.

Juba pidamistingimused ja ratsiooni koostis, eelkõige energiatarbe katmine, emikute üleskasvatamise perioodil mõjutavad soodsalt sõrgade kvaliteeti. Need loovad võimaluse suure produktiivsusega emise saamiseks.

Sõrgade tervis ja söötmine. Jõudlust soodustav emiste söötmine eeldab energia- ja kiudaine varustatuse kõrval ka tasakaalustatud mineraalainete varustatust: